

Capítol 1

De la bona gent

En aquest i alguns capítols més, vull parlar o escriure sobre uns personatges i situacions que ens duen a sentir nostàlgia del que, per ventura, ara idealitzam en excés, però per a mi són com un tornar a viure un món que es va esvair i que em fa pensar en aquella bona gent, per la qual la ingenuïtat i la seva comunicació eren molt directes, sense més retòrica que la contenció que els feia anar per la vida amb respecte i intel·ligència, amb una dignitat quasi imperceptible. Tot i que n'hi havia alguns que la seva bondat els feia anar amb el cap una mica tombat, tanmateix no l'acabaven d'acalar mai. Quina gent tan estimable! Els anys que han passat me'ls fan veure admirablement autèntics. Aquella és la meva gent, el meu ordre en la vida, el meu món. Per això en vull fer esment i memòria, i ho vull fer amb el major respecte que som capaç de tenir per ells.

1.1. Es conco en Ramon i sa tia Caterina, republicans i espiritistes

Aquella estimada parella, com a bons *catalineros* que eren, practicava l'espiritisme i al principi de la República al conco en Ramon, que era faroner, el destinaren una temporada llarga al far de Capdepera. Per una altra banda, ben aviat la tia va afinar el niu dels espiritistes gabellins, que eren una mica *menjacapellans* i seguidors

d'Allan Kardec. El conco solia anar i venir del far amb un carretó amb molles, ben il·lustrós i elegant. Entre les seves rares virtuts n'hi havia unes quantes que ara tindria la gran ocasió de practicar i perfeccionar. Una era la xerrameca inacabable; una altra la de pescador d'oblades i la tercera –i principal– la de caçador de conills amb cans eivissencs. Així és que, per una banda, s'armà d'*ormetjos* per atacar a fons les oblades d'aquells roquissars i, per altra, dels cans més esvelts i cames llargues que hagueru pogut veure mai.

Ben aviat va haver fet un bon grapat d'amics tan brusquers com ell i, a més a més, molt devots de la *tripal*. Amb tot aquest parament, aquella parella ja no havia de menester res més; el conco torrer ho tenia tot a l'abast, podia practicar tant com volgués la seva inacabable xerrera, podia pescar oblades i caçar qualche canonget quan li abellia. I la tia Caterina ja havia desat un *quarto* amb una *camilla* i altres estris per comunicar-se amb el món dels mig morts o dels morts del tot. Ben aviat aquella *camilla* prenia la paraula i en nom dels *absents* deixava els presents amb el cor estret del tot.

Per raons d'història familiar i segons el mode d'entendre les coses del conco torrer, Can Climentó, es Coll d'Os, ses Llegítimes i ses Rotges esdevingueren el seu vedat particular i, tot s'ha de dir, en aquell temps ningú li féu mai la contra.

De tant en tant s'armava la gran cacera amb els de la *tripal*. A posta de sol començaven la *volta* amb els cans i quan ja havien tocat pèl, sa tia Caterina els preparava un bon arròs amb conill. Està clar que aquella colla d'amics del conco en Ramon li professaven el major afecte i admiració.

Després de sopar s'empenia la tasca d'arreglar el món i fins ben entrada la matinada, quan ho tenien tot ben aclarit o més embullat que mai, ningú no gosava deixar el far. Els pescadors de calamars de per devers sa Comassa, podien sentir la forta remor d'aquelles veus mesclades que s'anava apagant a poc a poc, fins que a trenc d'alba

s'esdevenia un silenci necessari i desitjat per uns i altres. Mai ningú no pogué treure el net de la matèria que es discutia en aquell paratge enmig de roques: el fet de parlar tots a l'hora i amb tanta precipitació ho feia prou difícil.

Amb el primer calamar de prima s'acabava aquella música estrident i dissonant. Després d'haver fet net les reserves de vi i aiguardent que fins aleshores havien ajudat a aclarir-los la veu, d'un en un o de dos en dos traspassaven la barrera del far i, coster avall i així com podien, feien el camí de tornada cap a ca seva sense deixar per res la carretera, ja que pensaven que, amb uns ulls tan entelats, les dreteres els podrien trair.

Al far hi quedava es conco en Ramon convençut que res com el pèl per donar alegria al cos, baldament, com en aquest cas, es tractés de pèl de conill.

Al conco en Ramon, el Movimiento Salvador ja no el pogué aplegar: els seus contraris no arribaren a temps de fer-li prendre, via forçosa, un bon tassó d'oli de ricí sense depurar. Amb el propòsit de quedar bé, en casos així, solien tenir un tassó d'aigua fresca per oferir als purgats perquè es poguessin espessar el mal gust de vòmit que solia deixar aquella beguda infernal. S'havia mort a temps!

1.2. Un cavallet de dues potes i en Biel Barruà

En aquells temps, al meu padrí les coses li anaven bé. Tenia un ase un pam més alt que els altres i amb un orellam llargarut i expressiu, però era caparrut i tenia perfums de tenir un cervell que li feia més nosa que companyia. A vegades li pegaven rampells de juguera i no hi havia qui s'arrambàs pels seus darreres.

El padrí, que ja he dit que passava una bona temporada, acabava de vendre els polls de Son Febrer, uns arbres que creixien ben de pressa i ocupaven una part de la finca que cada any les barrumbades

del torrent de Canyamel s'enduïen tot quant podien excepte aquells polls tan alts i ufanosos. Era un bon moment per baratar l'ase per un cavallet *navarro* que un mercader li havia recomanat. El padrí degué pensar que, després de tot, el barat l'afavoria: aquella bestieta no semblava tan *loquenca* com aquell ase un pam més alt que els altres. El meu padrí era un home molt prudent i no tenia cap casta d'estufera. Amb tot i això, degué pensar que hi havia trenques de ser l'amo d'un ase, a ser l'amo d'aquell cavallet pelut a l'hivern i ras i lluent a l'estiu; una mica panxarrudet i, com que encara era jove, segons el mercader, el padrí pensà que tindria cavallet de per vida.

Tanmateix el cavallet, que era de bona pasta, es trobà amb dos mossos que li teníem esment i que, entre el dos, no n'arribàvem a fer-ne un de mitjancer. Érem en Barruà i jo mateix. Segons la meva padrina Àngela, estàvem en la plena de l'edat *burràl* que, en aquell temps, començava als tretze anys i durava fins a haver tornat de fer el *servici*; ara em sembla que dura més. Bé, el cas és que en poc temps aquell cavallet aprengué a fer oreïna i a fer aixecs i pets a rompre.

A primeries del més d'agost, la padrina prenia les messions i començava la temporada de collir figues. Llogava el meu amic Barruà i cada matí ensellàvem el cavall, el junyíem al carretó i, amb la padrina com a responsable, partíem cap as Camp de n'Amic, Son Febrer, es Trast... I vengà figues als caixons fins que el sol ens arruixava cap el poble.

En Barruà, que en aquells temps era una mica capverjo com jo mateix, trobava que aquell cavall tenia més aires de gorà cansat que no del que s'esperava d'aquella bístia noble i, quan el trobava més macilent, li punyia el cul amb les corretjades. Aquell cavallet empenia un caminar de trot que ens acontentava a tots, tant a en Barruà com a mi mateix. Sa padrina Àngela no en sabia ben bé la causa però tampoc no li anava malament aquella mica d'oratge que l'augment d'aquella *marxeta* ens feia arribar.

Tanmateix el cavallet un dia va dir prou i ens etzibà un parell de coces que ens feren ben a prop. Ara serien les bones! Ens havíem aturat en sec. La pobra bestieta havia quedat amb les potes del darrera dins el carretó i tot s'aguantava amb les seves dues potes de davant. Massa feia! Haguérem de baixar la padrina i els caixons de figues; haguérem de desensellar el pobre animal, posàrem ordre a les coses i tornàrem a emprendre la tornada amb uns aires ben diferents als que dúiem els matins quan partíem de ca nostra cap als figuerals de poques i velles figueres de totes les races d'aquells temps i que ara hom enyora tant com a la padrina Àngela, a qui voldria demanar una altra vegada perdó, i al meu amic Barruà, que no fa molt partí cap amunt a donar compte a sant Pere de les seves malifetes.

1.3. Mal de queixal, en Roca i el batlle Pilon

La meva infància va ser de patiment de mal de queixal i de terors a en Roca i al batlle Pilon. Fins que vaig haver complit l'etapa infantil, el remei per al mal de queixal era en Roca, un barber que es passejava amb unes estenalles dins la butxaca i l'emprenia sense manies amb les peces corcades que fossin.

A Capdepera no hi havia dentistes i un pic per setmana en Roca venia a peu d'Artà, seguint les marques dels pneumàtics del camió d'en Terres. Arribava a mig matí després de glopejar un parell o dues de copes de cassalla, s'installava a la barberia del cafè de la Palmera i començava el seu jornal. Primer ajudava al barber a tallar quatre cabells i si entre i entre entrava qualque maldequeixalós desesperat, sense obrir boca, s'asseia a la primera cadira que trobava amb les barres fermades fort amb un mocador de daus i esperava que li tocàs la prima. En Roca acabava d'endiumenjar el client que tenia entre mans i, una vegada enllestit, feia senya al maldequeixalós i aquella animeta s'asseia a la cadira, encara calenta del client que en Roca acabava d'enllestir i perfumar i tot, no us penseu que...!

El valent de torn, una vegada assegut, obria la boca i amb el dit i la repetició a diferents tons de la vocal més oberta del vocabulari es donava a entendre. En Roca era poc xerrador però aquell llenguatge d'un i altre resultava prou entenedor. No vaig sentir dir a ningú que hagués arrabassat un queixal sa en lloc d'un corcat, que això passa a vegades a les millors cases.

Bé, a mi m'hi acompanyava el padrí Climent i quan en Roca feia la senya, amb les cames tremoloses i un fil de veu, m'asseia a aquell cadafal. En Roca tenia l'habilitat, supòs que innata, de fer obrir la boca als allotets com jo i una vegada oberta ja es pot dir que el queixal, clau o dent anaven a un poal que tenia just devora. No et deixava ni plorar ni demanar cap explicació. Tenia a mà una copa de seca, te la feia glopejar i fins i tot tu i el mal quedàveu mig adormits.

L'altre terror meu era el batlle Pilon. No sé per què, però m'imposava molt i si jugant per davant ca nostra, al carrer del Port, sentia remor o veia qualche allot que sortia de la plaça de l'Orient corrents, jo, sense dir res a ningú ni tan sols girar-me al darrera, prenia portal i esperava que s'hagués esvaït aquella mala maror. I no tornava al carrer, on hi vaig passar els millors temps de la meva vida.

Un altre dia miraré de parlar-vos d'en Pilon; només dir-vos, ara, que era batlle de Capdepera en temps de la dictadura de Primo de Rivera. Havia estat a Xile com a emigrant i, en tornar, es féu una casa damunt un penyalot per devers Cala Gat i li posà el nom de Cabo de Hornos; un home agraït a la seva segona pàtria. Era gran i gros, imponent com un Júpiter Tronante, i, per això, preferia veure'l d'esquena que de cara.

1.4. Els invents diabòlics del vicari Gili i el capellà Ranxer

Don Paco Ranxer havia estudiat la carrera eclesiàstica a Salamanca, no per aquella dita de qui vol saber, que vagi a Salamanca, sinó per causes més governamentals que per raons de sabers teològics.

El capellà Ranxer era un home de bona pasta i arribà a ser capellà, malgrat tot, perquè la seva erudició no feia massa llarg. Però per la seva bondat i candidesa es feia estimar pels qui el tractaven de prop, que ja és dir! En aquell temps, a parròquies com la de Capdepera hi solia haver un rector i un o dos vicaris; un que cobrava del bisbat i l'altre que bé era beneficiari de qualche capella, o perquè tenia algun benefici del propi patrimoni.

El capellà Ranxer coincidí a Capdepera amb Don Gabriel Gili, un jovenet dinàmic i modern pels temps que corrien. Al vicari Gili la seva modernor el va fer afeccionar a la física i a l'electricitat, ciències que per al capellà Ranxer tenien molt a veure amb la màgia o, el que és pitjor encara, amb la bruixeria. El vicari Gili era conscient del respecte que les seves experiències causaven al capellà Ranxer (Don Paco) i un dia li donà un *retgiró* de mort. El pobre Don Paco sentia veus i músiques, i no podia aclarir de cap de les maneres d'on li venia tot allò, tot i que sonaven fort ferm. El vicari li havia instal·lat un altaveu, ben d'amagat seu, dins un canterano de la casa. Vicari, éreu ben punyetero tot i ser vicari!

No sé ben bé com va anar la cosa, però Don Paco arribà a trobar aquell artefacte. I quan aclarí que tot era obra dels *poders màgics* del vicari Gili, el seu respecte i la seva por augmentaren mitja dotzena de graus.

Un any més tard va anar a ca l'apotecari i també pogué sentir aquelles mateixes veus que a ca seva li sortien de dins un canterano

i en aquest cas les veus i les músiques sortien d'un caixonet de fusta, un moble ben agradós i ben acabat; s'hi veia la mà d'un bon mestre ebenista. A més, estava ben envernissat; feia mirera... Don Paco no se'n podia avenir i amb un cert temor s'atreví a demanar a l'apotecari que era *allò*. L'explicació que li donaren no l'acabà d'entendre del tot i el seu respecte pel misteriós vicari Gili es mantingué, encara, una bona temporada més. Fins que anà afinant més caixetes d'aquelles a les cases dels ciutadans més potents i moderns del poble. Li costà perdre la por, però acabà incorporant una caixeta com aquelles al seu mobiliari i s'afeccionà a escoltar el que deien aquelles veus i les músiques li acabaren de guanyar el cor. Però, això sí, sempre tenia esment a no posar-la massa fort, no fos que tot acabàs amb una barrumbada de mil dimonis.

1.5. Don Paco Ranxer i el metge Quintín

Don Paco Ranxer havia estudiat a Salamanca, com he dit. No li havia quedat altre remei que partir fora Mallorca per poder-se ordenar com a prevere de la Santa Mare Església Catòlica. El fet de dur llinatges del *carrer* havia estat la causa del llarg pelegrinatge de mossèn Paco Ranxer. Tanmateix, la seva vocació quedava prou clara!

Don Paco era una mica excèntric, bon home, místic i, a vegades, excessivament càndid. D'això n'hi hagué que en tragueren molt de partit a l'hora de divertir-se a esquena seva.

Un capvespre de tardor, mossèn Paco, havent dinat, sortí a prendre una mica aquell soleiet que la tardor fa tornar una mica amable abans de fer-se el fonedís durant les hores curtes i fredes de l'hivern. Don Paco Ranxer aprofità aquelles condicions tan cordials per a la seva pregària de les hores i, d'aixo-d'aixo, passava les planes del seu breviari pel pla des Molinet; els artanencs ja sabran on dic. Era un tros de carretera amb uns pollancres alts o frondosos que li donaven

una mitja ombra a la tardor, tot perdent les seves fulles. Devia ser una delícia resar els salms del breviari en aquelles condicions.

El metge Quintín, camí de Ciutat o simplement camí d'escampar la boira, d'enfora estant endevinà la belluma de mossèn Paco i el seu pensament ràpid i compulsiu el féu aturar el cotxe ben al costat d'aquell benaurat. L'escometé de la forma exquisida que el caracteritzava i tot seguit li obrí la porta i el convidà a pujar. Don Paco, més que agraït, pujà de molt bon grat, s'assegué al seient del darrera i acabà tancant el breviari amb el propòsit de continuar la pregària interrompuda quan els àngels del cel decidissin el final d'aquell passeig, que el feia sentir-se com un home ric i ple...

Per una altra banda, el metge Quintín, que era l'home més bo del món, assumí el paper d'àngel de la guarda del benaurat mossèn i li envellà cap a Ciutat. L'encís de la colcada i el confort del seient entabanaren, ben aviat, el mossèn, que, de cop i volta, es trobà aturat dins aquell automòbil i damunt la via del tramvia que, de tant en tant, en aquells temps, passava per davant el Líric. No havien passat deu minuts i el tramvia del Terreno ja demanava pas i el tramviàire, després de passar una bona estona tocant la campana de peu, acabà la paciència i baixà per veure que passava. Mossèn Paco Ranxer, apuradíssim del tot, plorava com un nin. Mentre els passatgers guaitaven per les finestretes, a la terrassa del cafè de l'enfront, al metge Quintín també li queien les llàgrimes de les rialles que li entraren veient apurat del tot al seu benaurat amic... I ho repetesc: el metge Quintín era tot cor.

1.6. Mossèn Ternal

Costava molt trobar sentit a la decisió que, ja home fet, prengué en Pere Pau. Era fill d'un poble de per aquests baixos, no em faceu dir de quin, però això sí que es pot dir: era de terres de call vermell. Fins llavors havia fet de llanterner.

Eren temps dels capellans de missa i olla. També tingué dificultats per poder estudiar al Seminari de Ciutat i se n'hagué d'anar a Ciutadella. Però tot acabà bé i amb un parell d'anys ja havia tornat a Mallorca ensotanat i tot.

Costava d'entendre que aquell home tan lleig, malparlat i desgarbat acabés tonsurat i encasullat de bon matí, passada la *cincogema*. Per una altra banda, s'ha de dir a favor seu que sabia mirar el seu viure i el dels altres, i treure molt de partit a tot el que anava observant. Quan obria boca solia fer matx i res no li passava per malla, tot i que, d'aquest notable talent, sols en donava compte molt de tant en tant. Aleshores podies escoltar i prendre llum del que deia: els seus judicis eren aguts i quasi bé es podria dir que eren rotunds i de naturalesa sàvia.

En el Seminari, els seus companys, jo tampoc no puc endevinar per què, aviat trobaren una analogia entre aquell personatge i un instrument de feina feixuga que els carboners i talladors de pins manegen per moure troncs de *metro*, els picapedrers per enfilar els maresos i els mariners per treure les barques quan amenaça el mal temps. El cas és que en Pere Pau a partir de llavors seria, per a tot-hom, mossèn Ternal.

Era un dia de gran solemnitat, el bisbe presidia aquella cerimònia i un respecte solemne imposava un silenci veritablement religiós. De cop sonà un pet; sec, discret, clerical, sense penjarolls, però que dins aquell silenci es pogué sentir d'enfora ferm. Aquelles circumstàncies el magnificaren tant que fou com un gran petarro! El bisbe féu de no sentir-lo i qui més qui manco quedà com esglaiat i tot; ni les ales de les mosques feien gens de fressa. Algú, per treure ferro a la cosa, demanà: i qualcú sap quina hora ja deu ser? Mossèn Ternal, que sempre estava en tot i a punt, contestà ràpidament: no fa molt que han tocat la una!